

Regeringens proposition

1978/79: 18

om stöd till studiecirklar i energifrågor;

beslutad den 28 september 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

OLOF JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om särskilt stöd till studiecirklar i energifrågor under budgetåret 1978/79. Förslaget innebär bl. a. att cirklar i energifrågor skall få tilläggsbidrag med 15 kr. per studietimme och att bidrag skall lämnas till studieförbunden för att ta fram studiematerial m. m. I propositionen föreslås att 2,2 milj. kr. anvisas för materialbidrag m. m.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-09-28

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Mundebo, Krönmark, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén.

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om stöd till studiecirklar i energifrågor

För att stimulera till en bred medborgardebatt i energifrågor beslöt riksdagen år 1977 att särskilt stöd skulle lämnas till studiecirklar i energifrågor som anordnades under budgetåret 1977/78 (prop. 1976/77: 107 s. 50, CU 1976/77: 32 s. 18, rskr 1976/77: 244, prop. 1977/78: 25 s. 91, NU 1977/78: 32, rskr 1977/78: 108).

För ändamålet anvisade riksdagen på det under trettonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. medel för att täcka vissa kostnader centralt hos studieförbunden för att ta fram material m. m. för studiecirklar som hade särskild inriktning på energiförbrukningen inom byggnadsbeståndet. Skolöverstyrelsen har under budgetåret 1977/78 disponerat 1,6 milj. kr. för detta ändamål.

Riksdagen anvisade vidare 3 395 000 kr. för materialbidrag m. m. för studiecirklar i mera allmänna energifrågor och för informationsåtgärder för att främja rekryteringen av deltagare till sådana cirklar. Av beloppet beräknades 3,2 milj. kr. avse materialbidrag och 195 000 kr. informationsåtgärder. Dessa medel anvisades under det på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Materialbidrag för energistudiecirklar m. m. Skolöverstyrelsen har disponerat medlen för materialbidrag. För samtliga cirklar har materialbidraget utgått med 400 kr. per cirkel.

Enligt riksdagsbesluten skulle vidare studiecirklar i energipolitiska frågor vara garanterade ett tilläggsbidrag på 15 kr. per studietimme även om de inte var prioriterade enligt bestämmelserna i förordningen (1963: 463) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (omtryckt senast 1974: 455, ändrad senast 1978: 530), den s. k. folkbild-

ningsföreläsningen. Tilläggsbidraget lämnades utöver de statsbidrag som normalt utgår till sådana cirklar som uppfyller kraven för stöd till allmänna studiecirklar enligt folkbildningsföreläsningen och utgick från samma anslag som dessa statsbidrag, nämligen det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet.

I enlighet med vad som anmäldes i prop. 1976/77: 107 (s. 51) beslutade regeringen vidare att statsbidrag fick utgå för de studiecirklar i energifrågor som påbörjades och avslutades under budgetåret 1977/78 även om de omfattade lägst 15 timmar mot normalt lägst 20 timmar.

I två skilda skrivelser den 30 augusti 1978 till industridepartementet och bostadsdepartementet har skolöverstyrelsen redovisat omfattningen av studiecirkelverksamheten avseende energifrågor under budgetåret 1977/78. Sammanlagt har drygt 5 000 cirklar genomförts under året med totalt ca 44 000 deltagare. Drygt 3 000 av cirklarna har avsett studiecirklar med särskild inriktning på energiförbrukningen inom byggnadsbeståndet och resten cirklar avseende andra energifrågor.

I tre likalydande skrivelser den 6 juni 1978 till utbildnings-, bostads- och industridepartementen framhåller Folkbildningsförbundet att intresset är stort för en fortsättning av studieverksamheten i energifrågor och anholder om att särskilt stöd skall lämnas till studiecirklar i energifrågor även under budgetåret 1978/79.

Viktiga frågor inom energiområdet avses bli förelagda riksdagen för beslut under riksmötet 1978/79. Bl. a. med hänsyn till detta är det enligt min mening väsentligt att statsmakterna fortsätter att medverka till att studiecirkelverksamheten får den bredd och det kunskapsunderlag som behövs för att öka kunskapen i energifrågor och för att föra ut dessa frågor till diskussion.

Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet förordar jag därför att särskilt stöd lämnas till studiecirklar i energifrågor som genomförs under budgetåret 1978/79.

Förutom det stöd till studiecirkelverksamhet som enligt folkbildningsföreläsningen utgår till allmänna studiecirklar bör sålunda, liksom tidigare, ett tilläggsbidrag med 15 kr. per studietimme utgå för cirklar i energifrågor som anordnas under budgetåret 1978/79, även om cirklarna inte bedöms som prioriterade enligt bestämmelserna i folkbildningsföreläsningen. Det särskilda tilläggsbidraget bör utgå från det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet.

Vidare föreslår jag, efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet, att statsbidrag i dessa fall skall få utgå för studiecirklar som omfattar lägst 15 timmar mot normalt lägst 20 timmar.

Liksom under budgetåret 1977/78 bör studieförbunden under budgetåret 1978/79 kunna få bidrag för vissa kostnader centralt hos förbunden för att framställa eget eller köpa in studiematerial i energifrågor och för utbildning av cirkelledare m. m. Bidraget bör uppgå till 400 kr.

per cirkel och utbetalas till studieförbunden på grundval av det faktiskt anordnade antalet cirklar.

Jag räknar med att antalet studiecirklar om energifrågor kan komma att uppgå till ca 5 000. Jag beräknar därför medelsbehovet för det särskilda materialbidraget till 2 milj. kr.

Liksom under budgetåret 1977/78 bör särskilda medel anvisas för informationsåtgärder som behöver vidtas för att främja rekryteringen av deltagare till studiecirkelna. Medelsbehovet för detta beräknar jag till 200 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet för materialbidrag m. m. och informationsåtgärder uppgår alltså till 2,2 milj. kr. Dessa medel bör anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under ett särskilt förslagsanslag benämnt Materialbidrag m. m. för energistudiecirklar under fjortonde huvudtiteln.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat beträffande stöd till studiecirklar i energifrågor under budgetåret 1978/79,
2. till *Materialbidrag m. m. för energistudiecirklar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 200 000 kr.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Regeringens proposition

1978/79: 19

om hälsundersökning av sjöfolk;

beslutad den 26 oktober 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ANITHA BONDESTAM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i mönstringsförordningens bestämmelser om hälsundersökning av sjöfolk. Det nuvarande begreppet sjömansläkare avskaffas. I stället för två typer av läkarundersökningar med olika giltighetstid för läkarintygen införs ett enhetligt system med läkarundersökning vartannat år. Ungdomar under 18 år skall — bl. a. till följd av krav i en internationell konvention — läkarundersökas varje år. Det nuvarande kravet på en särskild årlig lungundersökning tas bort. Nya regler ges om läkares anmälan till myndighet, när läkaren finner att sjöman på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.

Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1961: 87) om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordningen)

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1961: 87) om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordningen)¹

dels att i 11, 33 och 52 §§ orden "Kungl. Maj:t" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 1, 4, 15, 37, 41, 43—49, 53, 54 §§ och rubriken närmast före 43 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Svensk sjöman, som är anställd å svenskt handelsfartyg med en netto-dräktighet av 20 registerton eller mera, skall vara inskriven som sjöman i register hos arbetsmarknadsstyrelsen (sjömansregistret). Inskrivning må ock eljest ske av svensk sjöman, som visar eller gör sannolikt att han är anställd eller skall vinna anställning å handelsfartyg.

Inskrivning skall ske hos mönstringsförrättare.

Arbetsmarknadsstyrelsen utser mönstringsförrättare inom riket efter samråd med sjöfartsverket. Mönstringsförrättare utom riket är svensk konsul som av ministern för utrikes ärendena förordnats därtill. Förteckning över de orter där mönstringsförrättare finnes skall intagas i publikationen "Underrättelser för sjöfarande".

Arbetsmarknadsstyrelsen utser mönstringsförrättare inom riket efter samråd med sjöfartsverket. Mönstringsförrättare utom riket är svensk utlandsmyndighet som chefen för utrikesdepartementet utsett därtill. Förteckning över de orter där mönstringsförrättare finnes skall intagas i publikationen "Underrättelser för sjöfarande".

4 §³

Inskrivning må icke ske av den, som på grund av sitt hälsotillstånd är förhindrad att taga anställning ombord på fartyg, ej heller av den för vilken påmönstringsförbud enligt 28 § gäller. Inskrivning av den, som icke uppnått myndig ålder, må ej ske utan att förmyndare lämnat tillstånd därtill.

Sjöman skall med intyg av sjömansläkare styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot inskrivning.

Sjömansläkare utses i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer.

Inskrivning må icke ske av den, som på grund av sitt hälsotillstånd är förhindrad att taga anställning ombord på fartyg, ej heller av den för vilken påmönstringsförbud enligt 28 § gäller. Inskrivning av den, som icke uppnått myndig ålder, må ej ske utan att vårdnadshavare lämnat tillstånd därtill.

Sjöman skall med läkarintyg styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot inskrivning.

¹ Senaste lydelse av

33 § 1969: 572

52 § 1971: 677.

² Senaste lydelse 1969: 311.

³ Ändringen innebär bl. a. att tredje stycket upphävs.

Nuvarande lydelse

Vid mönstringstillfället skall sjömannen med *intyg av sjömansläkare* styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot påmönstringen. *Därest icke av läkarintyget framgår, att sjömannen inom ett år dessförinnan undergått lungundersökning, skall han förete särskilt intyg över sådan undersökning.*

Läkarintyg, som företes vid påmönstring å fartyg med en bruttodräktighet av 200 registerton eller mera, skall vara utfärdat efter sådan grundlig undersökning som avses i 43 §.

Föreslagen lydelse

15 §⁴

Vid mönstringstillfället skall sjömannen med *läkarintyg* styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot påmönstringen.

37 §⁵

För svenskt handelsfartyg med en nettodräktighet av 20 registerton eller mera, för vilket sjömansrulla, som i 34 § sägs, ej utfärdas och vilket icke utgår allenast på lustresa eller annan tillfällig resa, skall befälhavaren upprätta *manskapsförteckning*. Sådan förteckning skall innehålla uppgifter om fartyget samt dess redare, befälhavare och besättning. Av förteckningen skall framgå, att föreskrivna krav i fråga om befälets behörighet samt fordringarna enligt 6 kap. 1 § *kungörelsen den 19 november 1965 (nr 908) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 19 november 1965 (nr 719) om säkerheten på fartyg* i fråga om syn- och hörsel förmåga hos den, som nyttjas såsom utkiksman eller rorsman, äro uppfyllda. Manskapsförteckning gäller under fartygets seglationstid, dock under högst ett år från upprättandet.

För svenskt handelsfartyg med en nettodräktighet av 20 registerton eller mera, för vilket sjömansrulla, som i 34 § sägs, ej utfärdas och vilket icke utgår allenast på lustresa eller annan tillfällig resa, skall befälhavaren upprätta *manskapsförteckning*. Sådan förteckning skall innehålla uppgifter om fartyget samt dess redare, befälhavare och besättning. Av förteckningen skall framgå, att föreskrivna krav i fråga om befälets behörighet samt fordringarna enligt 6 kap. 1 § *förordningen (1965: 908) om säkerheten på fartyg* i fråga om syn- och hörsel förmåga hos den, som nyttjas såsom utkiksman eller rorsman, äro uppfyllda. Manskapsförteckning gäller under fartygets seglationstid, dock under högst ett år från upprättandet.

Manskapsförteckning skall upprättas i två exemplar och godkännas av mönstringsförrättare. Ena exemplaret av förteckningen skall finnas ombord å fartyget och det andra förvaras vid sjömansregistret.

⁴ Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

⁵ Senaste lydelse 1969: 311.

Nuvarande lydelse

För svenskt fartyg, som enligt gällande passagerarfartygscertifikat må nyttjas till passagerares befordran i kustfart eller vid sträcktare fart, må ej utfärdas års-pass, med mindre fartyget är försett med giltig sjömansrulla.

Svenskt fartyg av den beskaffenhet, att det skall antecknas i fartygsregistret, må icke tullklaras för avgång till utrikes ort, med mindre fartyget är försett med giltig sjömansrulla.

För fartyg, som avses i 37 § första stycket, må ej utfärdas års-pass, med mindre manskapsförteckning upprättats för fartyget.

Läkarkontroll av sjömän

Sjömän bör minst en gång vartannat år genomgå grundlig läkarundersökning av sjömansläkare. Över sådan undersökning skall utfärdas särskilt intyg.

Läkarintyg må ej godtagas för ändamål som i 4 och 15 §§ sägs, om längre tid än tre månader förflutit från utfärdandet. Särskilt läkarintyg enligt 43 § må dock godtagas intill två år från utfärdandet, därest icke intygets giltighet särskilt begränsats. Om särskilt villkor för sjömän att hava undergått lungundersökning stadgas i 15 §.

*Föreslagen lydelse*41 §⁶

Svenskt handelsfartyg med en nettodräktighet av 20 registerton eller mera samt svenskt handelsfartyg där påmönstring skett enligt 13 § må icke tullklaras för avgång till utrikes ort, med mindre fartyget är försett med giltig sjömansrulla.

Hälsundersökning av sjömän

43 §

Sjömän som enligt 12 § är skyldig att mönstra skall minst en gång vartannat år genomgå läkarundersökning. Detsamma gäller för den som påmönstras enligt 13 § och har befattning ombord.

Har sjömannen ej fyllt 18 år skall han undergå läkarundersökning varje år.

Över läkarundersökning skall utfärdas särskilt intyg.

44 §⁷

Läkarintyg må ej godtagas för ändamål som i 4 och 15 §§ sägs, om längre tid än två år förflutit från utfärdandet eller, i fråga om sjömän som ej fyllt 18 år, ett år från utfärdandet. Om tiden för intygets giltighet utgår medan fartyget är till sjöss eller i hamn där läkare med behörighet att utfärda intyg ej finnes, skall befälhavaren se till att sjömän som avses i 43 §

⁶ Senaste lydelse 1968: 444. Ändringen innebär bl. a. att första och tredje styckena upphävs.

⁷ Senaste lydelse 1968: 444.

Nuvarande lydelse

Enligt de närmare anvisningar, som socialstyrelsen utfärdar, skall mönstringsförrättare i samband med påmönstring begära, att sjöman företer intyg, som utfärdats inom kortare tid än i första stycket sägs, om det finnes påkallat av sjukdom eller olycksfall, som drabbat sjömannen efter den senast undergångna läkarundersökningen.

Föreslagen lydelse

genomgår läkarundersökning i första hamn där så kan ske.

45 §⁸

Finner sjömansläkare vid undersökning av sjöman, att sjömannen på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket, åligger det läkaren att ofördröjligen göra anmälan därom till sjömansnämnden. Sådan anmälan må, om så finnes lämpligen kunna ske, begränsas att gälla yrkesutövning i viss befattning eller i viss fart.

Finner läkare vid undersökning av sjöman, att sjömannen på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket, bör läkaren göra anmälan därom till sjöfartsverket. Sådan anmälan må, om så finnes lämpligen kunna ske, begränsas att gälla yrkesutövning i viss befattning eller i viss fart.

46 §⁹

När anmälan enligt 45 § göres, skall sjömannen genom läkarens försorg utan dröjsmål underrättas därom. Sjömannen äger, om han anser anmälan sakna fog, påkalla socialstyrelsens prövning av de omständigheter, på vilka anmälan grundats. Om utgången av prövningen skall styrelsen skyndsamt underrätta sjömannen. Mot socialstyrelsens beslut får talan icke föras.

Finner socialstyrelsen vid prövning enligt första stycket att anmälan icke bort göras, skall besked därom genast tillställas sjömansnämnden.

Finner socialstyrelsen vid prövning enligt första stycket att anmälan icke bort göras, skall besked därom genast tillställas sjöfartsverket.

47 §¹⁰

Har anmälan enligt 45 § eller besked enligt 46 § andra stycket inkommit till sjömansnämnden, skall nämnden snarast möjligt tillställa sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna inom riket underrättelse därom. Sådan underrättelse skall jämväl, i den utsträckning som finnes påkallad, tillställas mönstringsförrättarna utom riket.

Har anmälan enligt 45 § eller besked enligt 46 § andra stycket inkommit till sjöfartsverket, skall verket snarast möjligt tillställa sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna inom riket underrättelse därom. Sådan underrättelse skall jämväl tillställas mönstringsförrättarna utom riket.

⁸ Senaste lydelse 1969: 311.

⁹ Senaste lydelse 1969: 311.

¹⁰ Senaste lydelse 1969: 311.

Nuvarande lydelse

Företer sjöman, som till följd av *sjömansläkares* anmälan varit förhindrad att taga anställning å fartyg, i samband med inskrivning i sjömansregistret eller påmönstring *intyg från sjömansläkare*, att sjömannens hälsotillstånd icke längre utgör hinder mot hans anställning ombord å fartyg, åligger det den som verkställer inskrivningen eller påmönstringen att genast giva *sjömansnämnden* meddelande därom. Det åligger därvid *nämnden* att utan dröjsmål underätta de sjömansförmedlingar och mönstringsförrättare, som blivit underrättade om hindret, att detsamma upphört.

48 §¹¹

Föreslagen lydelse

Företer sjöman, som till följd av *läkares* anmälan varit förhindrad att taga anställning å fartyg, i samband med inskrivning i sjömansregistret eller påmönstring *läkarintyg*, att sjömannens hälsotillstånd icke längre utgör hinder mot hans anställning ombord å fartyg, åligger det den som verkställer inskrivningen eller påmönstringen att genast giva *sjöfartsverket* meddelande därom. Det åligger därvid *verket* att utan dröjsmål underrätta de sjömansförmedlingar och mönstringsförrättare, som blivit underrättade om hindret, att detsamma upphört.

49 §¹²

Närmare föreskrifter om läkarintyg enligt denna förordning meddelas särskilt. Angående anmälan som avses i 45 § meddelas erforderliga anvisningar av socialstyrelsen i samråd med sjöfartsverket.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om läkarundersökning av sjömän och om läkarintyg.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva eller för visst fall medge undantag från denna förordning i frågor som avses i första stycket.

53 §¹³

Närmare föreskrifter för tillämpningen av 7 och 8 §§ meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen efter samråd med *centrala folkbokförings- och uppborðsnämnden*.

Närmare föreskrifter för *verkställigheten* av 7 och 8 §§ meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen efter samråd med *riksskatteverket*.

Närmare föreskrifter i övrigt angående inskrivningen och mönstringen av sjömän meddelas av sjöfartsverket efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Sjöfartsverket har därvid att fastställa formulär till sjöfartsbok, sjömansrulla och mönstringsbevis samt manskapsförteckning jämte tillhörande rapport.

I fråga om den verksamhet, som enligt denna förordning ankommer på *svensk konsul*, skola föreskrifterna utfärdas i samråd med

I fråga om den verksamhet, som enligt denna förordning ankommer på *mönstringsbehörig utlandsmyndighet*, skola föreskrifterna utfär-

¹¹ Senaste lydelse 1969: 311.

¹² Senaste lydelse 1969: 311.

¹³ Senaste lydelse 1969: 311.

Nuvarande lydelse
utrikesdepartementet.

Föreslagen lydelse
das efter samråd med utrikesde-
partementet.

54 §¹⁴

Fartygs befälhavare, som i strid mot bestämmelserna i denna förordning låter sjöman tillträda befattning eller anställning på fartyg utan påmönstring eller frånträda befattning utan avmönstring eller som underlåter att föranstalta om avmönstring, när fartygets sjömansrulla upphört att gälla, dömes till böter.

Till böter dömes ock befälhavare, vilken underlåter att fullgöra vad som enligt 37—39 §§ åligger honom eller vilken, utan att sådant fall föreligger som i första stycket avses, i strid mot 1 § låter sjöman tillträda befattning eller anställning på fartyg utan att sjömannen är inskriven i sjömansregistret.

Till böter dömes ock befälhavare, vilken underlåter att fullgöra vad som enligt 37—39 §§ och 44 § första stycket åligger honom eller vilken, utan att sådant fall föreligger som i första stycket avses, i strid mot 1 § låter sjöman tillträda befattning eller anställning på fartyg utan att sjömannen är inskriven i sjömansregistret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Läkarintyg som har utfärdats före ikraftträdandet gäller fortfarande i enlighet med äldre bestämmelser.

¹⁴ Senaste lydelse 1973: 287.

Utdrag

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL

vid regeringssammanträde
1978-10-26

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Bondestam

Proposition om hälsoundersökning av sjöfolk

Sjömansyrket har under alla tider ansetts vara förenat med speciella hälsorisker. Det har därför ställts vissa medicinska krav på personer som skall tjänstgöra till sjöss. För att uppfylla dessa krav skall sjöman enligt de regler som f. n. gäller i Sverige förete intyg av sjömansläkare att han inte på grund av sitt hälsotillstånd är förhindrad att tjänstgöra ombord.

I skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet i augusti 1970 påtalade socialstyrelsen och sjöfartsverket vissa förhållanden som rörde hälsokontrollen av sjöfolk. Socialstyrelsen har härefter i skrivelse till regeringen i augusti 1976 föreslagit vissa åtgärder för att komma till rätta med brister i det nuvarande sjömansläkarsystemet. Därvid aktualiserades bl. a. ett av socialstyrelsens översynsutredning väckt förslag om ett allmänt bemyndigande för offentligt anställda läkare i öppen vård och företagsläkare inom sjöfartsnäringen att vara sjömansläkare.

Under åren 1976 och 1977 har reglerna i det nuvarande sjömansläkarsystemet setts över. Arbetet har bedrivits vid sammanträden och andra överläggningar mellan företrädare för kommunikationsdepartementet, utrikesdepartementet, socialdepartementet, socialstyrelsen, sjöfartsverket, sjömansnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen, Landstingsförbundet, Rederiföreningen för mindre fartyg, Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening och Sveriges redareförening. Dessutom har ett antal sjömansläkare deltagit i överläggningarna. Under arbetet har huvudsaklig enighet uppnåtts om vissa ändringar i reglerna om hälsoundersökning av sjöfolk.

I det följande lämnar jag en redogörelse för gällande bestämmelser och resultatet av översynsarbetet.

Gällande bestämmelser om hälsoundersökning av sjömän finns huvudsakligen i förordningen (1961: 87) om re-

gistrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordningen) (ändrad senast 1973: 287), kungörelsen (1970: 160) om läkarintyg för sjöfolk och kungl. brev den 12 maj 1961 angående bestämmelser om antagande av sjömansläkare m. m.

De grundläggande reglerna om hälsundersökning av sjömän finns i 43—49 §§ mönstringsförordningen. Bestämmelser om sjömansläkare, läkarintyg och sjömans hälsotillstånd finns också i 4, 14 och 15 §§ förordningen. Reglerna innebär i korthet följande.

För att sjömän skall bli inskriven i sjömansregistret eller få påmönstra fartyg måste han med intyg av sjömansläkare styrka att hinder inte föreligger härför på grund av hans hälsotillstånd. Sjömännerna skall vid påmönstring visa särskilt intyg om genomgången lungundersökning, om det inte av läkarintyget framgår att han inom ett år dessförinnan har undergått sådan undersökning. Enligt 43 § bör sjömän minst en gång vart annat år genomgå grundlig läkarundersökning av sjömansläkare. I 44 § ges regler om läkarintygs giltighetstid. Läkarintyg får inte godtas vid inskrivning i sjömansregistret eller vid påmönstring, om längre tid än tre månader har förflutit från utfärdandet. Intyg som har utfärdats efter grundlig läkarundersökning enligt 43 § får dock godtas intill två år från utfärdandet. Finner sjömansläkare att sjömän på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket, skall han enligt 45 § anmäla det till sjömansnämnden. Sjömännerna skall underrättas om sådan anmälan. Han kan begära att socialstyrelsen prövar ärendet. När sjömansnämnden har fått anmälan från läkare skall den snarast underrätta sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna. Motsvarande underrättelser till nämnden, sjömansförmedlingar och mönstringsförrättare skall ske när tidigare avstängd sjömän företer läkarintyg om att hans hälsotillstånd inte längre utgör hinder för anställning ombord på fartyg.

I kungörelsen om läkarintyg för sjöfolk anges bl. a. vad som anses som tillräcklig syn- och hörsel förmåga när läkarintyg utfärdas. Sjöfartsverket får efter samråd med socialstyrelsen medge undantag från fordringarna på syn- och hörsel förmåga. Närmare föreskrifter om läkarundersökning som ligger till grund för läkarintyg meddelas av socialstyrelsen, som också fastställer formulär för läkarintyg. Vidare finns i kungörelsen regler om bl. a. förvaring av läkarintyg och om ersättning för läkarundersökning.

I brevet angående bestämmelser om antagande av sjömansläkare m. m. bemyndigades dåvarande medicinalstyrelsen dels att utse sjömansläkare i Sverige, dels att godta i utländsk hamn verksam läkare att utom riket utfärda sådana läkarintyg som enligt mönstringsförordningen skall utfärdas av sjömansläkare. Sjömansläkare bör ha förvärvat erfarenhet av sjöfolks arbetsförhållanden.

Fordringar på tillräcklig syn- och hörsel förmåga m. m. finns också i 6 § sjöbefälskungörelsen (1960: 487, ändrad senast 1978: 206) och

6 kap. 1 § förordningen (1965: 908) om säkerheten på fartyg (omtryckt 1978: 346).

Närmare bestämmelser om läkarundersökningens omfattning finns i medicinalstyrelsens cirkulär den 25 september 1961 med anvisningar för sjömansläkare.

Socialstyrelsen och sjöfartsverket konstaterade i den gemensamma skrivelsen i augusti 1970 att det efter den 1 januari 1970 hade uppkommit vissa svårigheter att få läkarundersökningar av sjömän utförda av sjömansläkare som var landstingsanställda tjänsteläkare. Detta hade i sin tur fört med sig förseningar och förlängda hamnuppehåll med därav föranledda kostnader. Även sjömännen drabbades av den uppkomna situationen genom att de måste vänta oskäligt länge eller resa till avlägsna orter för att få läkarintyg. För att förbättra förhållandena hade socialstyrelsen dels försöksvis medgett att intyg som utfärdats av godtaggen utländsk läkare fick gälla även för påmönstring i svensk hamn, dels hemställt att Landstingsförbundet skulle rekommendera sina medlemmar att vidta åtgärder för att underlätta genomförandet av hälsoundersökningar för sjöfolk. Socialstyrelsen och sjöfartsverket hoppades att dessa åtgärder skulle förbättra situationen men befarade att vissa svårigheter ändå kunde komma att bestå.

Socialstyrelsen framhöll i skrivelsen i augusti 1976 att det var nödvändigt att se över hela det sjöfartsmedicinska området i syfte att få till stånd en utvidgad hälsokontroll för alla anställda inom sjöfartsnäringen. De principer som gäller för modern företagshälsovård borde därvid eftersträvas. Dessa frågor borde enligt styrelsen diskuteras i samband med förslag till ny lagstiftning om mönstring av sjömän. Socialstyrelsens översynsutredning hade kommit fram till att vissa brister redan nu kunde avhjälpas. Förslagen finns i en promemoria dagtecknad den 17 juni 1976.

I promemorian påtalades de svårigheter att rekrytera sjömansläkare som rätt under de senaste åren och de betydande olägenheter detta medfört för rederier och sjömän. Översynsutredningen ansåg att det inte behövs någon specialläkarkår för undersökning och utfärdande av läkarintyg för sjöfolk. Utredningen föreslog därför att offentligt anställda läkare i öppen vård och företagsläkare inom sjöfartsnäringen skulle ges ett allmänt bemyndigande att vara sjömansläkare.

I en gemensam framställning till chefen för kommunikationsdepartementet i april 1978 hemställde arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsverket att regeringen skulle låta se över reglerna om mönstring och registrering av sjöfolk. Framställningen har remissbehandlats och bereds f. n. inom regeringskansliet.

Vid de överläggningar som under åren 1976 och 1977 har ägt rum mellan företrädare för berörda myndigheter och organisationer har det redan från början rått enighet om behovet av ändringar i fråga om

hälsundersökningar av sjöfolk. Arbetet har resulterat i förslag till ändringar i mönstringsförordningen och förslag till en författning, som skall ersätta såväl kungörelsen om läkarintyg för sjöfolk som det kungl. brevet den 12 maj 1961 angående bestämmelser om antagande av sjömansläkare m. m. Vidare har socialstyrelsen utarbetat förslag till en ny kungörelse med föreskrifter om hälsundersökning av sjöman, som mer i detalj reglerar undersökningens omfattning och inriktning. Jag övergår nu till att redovisa *h u v u d d r a g e n a v ö v e r s y n s a r b e t e t*.

Såsom har framgått av min redogörelse för nuvarande bestämmelser får läkarintyg inte godtas under längre tid än tre månader från utfärdandet, om inte sjömannen har genomgått en grundlig läkarundersökning enligt 43 § mönstringsförordningen. Läkarintyg efter grundlig undersökning får godtas intill två år från utfärdandet, om inte intygets giltighet särskilt har begränsats. Kritik har framförts mot systemet med läkarintyg med olika lång giltighetstid och enighet föreligger om att det i fortsättningen bör finnas endast ett system med läkarundersökning minst en gång vartannat år. Intygen föreslås således gälla två år från utfärdandet. För ungdomar som inte har fyllt 18 år bör uppställas krav på årlig läkarundersökning. Det kravet finns i internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 16 om läkarundersökning av unga sjömän. Om giltighetstiden för ett intyg går ut medan fartyget är till sjöss eller i hamn där läkare med behörighet att utfärda intyg inte finns, skall enligt förslaget befälhavaren se till att sjömannen genomgår läkarundersökning i första hamn där så kan ske. Underlåter befälhavaren detta, skall han kunna dömas till böter enligt 54 §.

Giltigt läkarintyg skall liksom f. n. företes vid inskrivning i sjömansregistret och vid påmönstring. Skyldighet att underkasta sig regelbundna läkarundersökningar bör gälla för den som är skyldig att mönstra. Det samma bör gälla för den som påmönstras frivilligt enligt 13 § och har befattning ombord.

För att avhjälpa de olägenheter som angavs i socialstyrelsens skrivelse i augusti 1976 är det nödvändigt att flera läkare får behörighet att utfärda läkarintyg. Det är då inte möjligt att kräva att läkaren har erfarenhet av sjöfolks arbetsförhållanden. Beteckningen sjömansläkare bör därför ändras till läkare.

Kravet på årlig lungundersökning i 15 § mönstringsförordningen föreslås utgå. Förslaget är föranlett av rekommendationer från socialstyrelsen om återhållsamhet med användningen av röntgen- och skärmbildsundersökning i hälsokontrollerande syfte med hänsyn till de strålrisker patienten utsätts för. Styrelsen har — trots att sjömännen får anses utgöra en riskgrupp i vad avser lungtuberkulos — funnit det lämpligt med en tvåårsintervall mellan undersökningarna.

Den gällande ordningen i 45 § mönstringsförordningen, enligt vilken sjömansläkare, som finner att sjöman på grund av sitt hälsotillstånd är

olämplig att utöva sjömansyrket, ofördröjligen skall göra anmälan där- om till sjömansnämnden, har kritiserats starkt under översynen. Kriti- ken avser dels att läkarens anmälningsskyldighet är obligatorisk, dels att anmälan skall göras till sjömansnämnden. Det är främst socialstyrelsen som har kritiserat den obligatoriska anmälningsskyldigheten. Styrelsen har framhållit att denna är oförenlig med den relation läkare—patient som bör råda vid undersökningen av sjömannen. Det har också fram- hållits att sjömansläkare i stor utsträckning inte tillämpar bestämmelsen. Vid överläggningarna har enighet uppnåtts om att obligatoriet bör tas bort och ersättas av en möjlighet för läkare att göra anmälan. Sådan bör göras framför allt när sjöman lider av allvarlig psykisk sjukdom eller visar tydliga tecken på alkohol- eller narkotikamissbruk. Kritiken mot att anmälan skall göras till sjömansnämnden har kommit främst från de ombordanställdas organisationer. Dessa har framhållit att sjömans- nämnden huvudsakligen sysslar med disciplinära bestraffningar och att det därför framstår som olämpligt att sjömän med mindre gott hälso- tillstånd riskerar att sammanblandas med dem som har uppträtt olämp- ligt. En lämplig lösning på problemet anses vara att anmälan görs till sjöfartsverket. När anmälan har gjorts skall verket underrätta sjömans- förmedlings- och mönstringsförrättare härom.

Vid översynen har också föreslagits ett antal ändringar i mönstrings- förordningen av huvudsakligen formell eller redaktionell karaktär. I detta avseende vill jag framhålla följande.

I 1 och 53 §§ har uttrycket "svensk konsul" bytts ut mot "svensk ut- landsmyndighet" resp. "mönstringsbehörig utlandsmyndighet". Detta hänger samman med att utlandsmyndighet numera är det vedertagna begreppet i fråga om svensk utlandsrepresentation. Sålunda talas i för- ordningen (1976: 785) med instruktion om handläggning av sjöfarts- ärenden vid utlandsrepresentationen genomgående om utlandsmyndig- het som handläggare av ärenden. I 4 § har ordet "förmyndare" bytts ut mot "vårdnadshavare", vilket bättre återspeglar regleringen i 6 kap. 4 § föräldrabalken. I 41 § har första och tredje styckena tagits bort. Dessa bestämmelser fyller inte längre någon funktion sedan begreppet "års- pass" har tagits bort ur tullagstiftningen. Det nuvarande andra stycket i samma paragraf måste formuleras om med hänsyn till de ändringar som år 1973 (prop. 1973: 42, LU 22, rskr 272, SFS 1973: 1064) gjordes i fråga om registreringsplikt för skepp i sjölagen (1891: 35 s. 1, ändrad senast 1978: 136). Enligt nu gällande regler skall svenskt skepp — var- med förstås fartyg vars skrov har en största längd av minst tolv meter och en största bredd av minst fyra meter — vara infört i skeppsregistret. Denna bestämmelse passar inte i mönstringsförordningen. I stället bör regeln om tullklarering avse svenskt handelsfartyg med en nettodräktig- het av 20 registerton eller mera samt svenskt handelsfartyg där på- mönstring har skett enligt 13 § mönstringsförordningen. I 49 § föreslås

ett bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om läkarundersökning av sjömän och om läkarintyg. Häri inbegrips givetvis även befogenhet att uppställa de hälsokrav som behövs. Bemyndigandet innefattar också rätt att föreskriva eller medge undantag från förordningen i sådana frågor. I 53 § har centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden ersatts med riksskatteverket sedan nämnden har gått upp i verket.

Under översynsarbetet har beaktats innehållet i ILO-konventionerna nr 16 och 73, vilka båda handlar om läkarundersökning av sjömän.

Efter samråd med statsrådet Lindahl ansluter jag mig för egen del till de föreslagna ändringarna och förordar att de genomförs. De nya reglerna blir i viss mån av provisorisk karaktär, eftersom mönstringsförordningen bör bli föremål för en genomgripande översyn. Jag vill i detta sammanhang erinra om den framställning härom som arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsverket har gett in. Liknande överväganden hade redan tidigare gjorts i kommunikationsdepartementet och det är bekant för mig att parterna på sjöarbetsmarknaden också önskar en översyn av regleringen i mönstringsförordningen.

Upplysningsvis vill jag nämna att jag senare avser att föreslå regeringen att läkarintyg för sjöfolk i Sverige får utfärdas av den som är behörig att utöva läkaryrket. Utomlands skall läkarintyg få utfärdas av läkare som har utsetts av chefen för utrikesdepartementet.

Lagförslaget bör genomföras med verkan från den 1 juli 1979.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i förordningen (1961: 87) om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordningen).

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

